

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвөдиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 210 (9587) | Суббота, сентябрь 7, 1974 чыл

1925 чылда үндээлттирлэе. | Өрттэ 2 көп.

СОВЕТ ТЫВАНЫҢ 30 ЧЫЛ ОЮНГА

Дүжүт ажаалдазы — шалыпчы фронт

АЖЫЛ-ИШ ОРГАНИЗАСТЫГ

Бо тодарадыкчы чылда Тывада көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциялары шөлдөргө багай өвөс дүжүт үнген. Ам оюн ажаалдазы организастыг чоруп турар. Нийтин-биле 2100 гектарны кестирген, оюн 1600 гектарны бастырып алган. Тарааның ортумак дүжүт гектардан 7,5 центнер болуп турар. А чамдык участкаларың бир га черинден-не 12 центнер дүжүтү ажаап ап, өөрүнчү түп-пелдерге олар хей-агү киргенер.

Ажыл-агый амдызында курунгане тараа дуздаврийн турар. Шөлдөп келген тарааны удур арытпаан, келир частын үрелинчиге уруп, курлап ап турар. Дуржулга станцияла 2678 тонна урезинни арытпаан, республиканың өскө ажыл-агыйларыңа садар.

Тараа ажаалдазында ийги бригадаың механизаторлары шалыпкын ажалдап, өскөлерин ирматка мурий берген. Ол бригада 608 гектар черин тарааны кестирген. Инда комбайнерлер Николай Павлов, Михаил Кедров, Иван Песков мурнакчыларга саадыш, хүнде 10 гектар черин тарааны дорт ажаап алыр үлүүн 14-15 гектар чедирш туралар.

Машина-техниканың техниктиг ажаалдазы өки организастаан. Тараакчыларын ашы-тем-биле үзүктөп чок халдырып турар.

Ю. Злыгостев, кол агроном.

ЧИДИРИГ ЧОККА — КЫСКА ХУУСААДА

Чоо дүжүтүп тараанын кыска хуусаада чидириг чок ажаап алырып Чоон-Хемчик районун механизаторлары шалыпкын алган. Ичингаш ук ажылды шалыш тем-биле чорудуп, тарааны организастыг ажаап ап туралар. Районда 2759 гектар черин тарааны кестирин, оюн 1584 гааын бастырып алган. Оюн алган дүжүт 900 ажык тонна болган.

Районуну хову-шөлдөргө 64 комбайн ажалдап турар. «Чирра-Бажы» совхоз 372 гектар черин тарааны ажаалдап, «Сут-Хөл» совхоз — 365 гектарны чыгын кестирген. СЭКП-ниң XVII студияның алты совхоз 200 гектар чингетарааны ажаап алган. Ол ажалдагы ай кызыл-тас кезиндегиче кирген.

С. МОНГУШ.

Малга элбек чем дээш

КЫЗЫЛ ТУКТУГ БРИГАДАДА

Улуг-Хемче агып баткан кара сулуг шынаа—Бил-Хемниң Биче-Баян-Колда кышпаглар-ла хей. Сиген-шарыбинтиг-лаа чер. Хеминиң адаа акымдан эгелээш, үнүп өрү сараат-ла, сараат. Айт машинилары-биле, тракторлар-биле кестирин болгу дер черлериниң сүнген чүе арттырып кескен болган чамдык сүг кыдыр оймак черлерин хол калдыры-биле ажалгап.

Мылда «Саян» совхозтуң Сестерин салбырын Чимит-Доржу. Айнаар-болга удуртка 42 киши составтап сүнгенлик бригадада ажалдап турар.

Оймак черге айт-хөлдүг кезек кижил чык машиниларга хомчут, манзалар, айырлар, калдырлар, волюшкарлар чулдуруп турла, бригадир-биле ужуражы бердиңес.

Чоо черге көжүп тур бис Хеминиң алаанлар өрү хөлдүкү. Сигениң шору-дур. Салбыр мал чеминиң хой кезин моюн белеткээр. Ажыл-агый дугайында чаа турлажыаан черинске кысказы-биле чугаа-лап берип—дээш, чамдык үлүзүп командалааш, хеминиң үнүп өрү машинилар чоктапты.

Кыштак черде бригада кезингилериниң башкылы—Салчак Кара-оолга удуртка аныктары эвезогу шагдала чедип келген, майгын тиккен, бажының шитин арытпаан, көжүп кирип алган, даштын оадала от-хос бурулаан тур.

Поварнын бажының хара-зында, көсүк черде партиядың Бил-Хем райкомунуң, райкүс-комунуң бригадалар аразында шилчир Кызыл туку, совхозтуң амыралык ирматкан-на, өс-түп тур.

Тукту тывиска-ла дөрт ховук эте берди. Ийгин оюн ховукта алган шалыпкынчылар. Аша шалыпкын база тывыскан. Шалыпкын бригаданың бүт кезингилерин ажалдап үлүп соруң кирди. Ам бо туку туу каймы салыр деп бис—дээш, бригадир блокудун

ажыл, сай-түгү көптарып эгеледи.

Салбыр бо чылын ийтининиң малынга 350 тонна сүнген белеткээр хуузалыгы. Бо күн-кере чедир 290 тонна белеткээр алган болду. Мал чеми белеткээр шыкат чугаа ажалга буту-ле малчылар, школар ийлеккелдир кирип турарын бригадир сеткип ханып өредди.

Мал чеминиң белеткееде үлгерин көргүзүп турар улуг, биче кижилер көйө. Пенсонер Монгуш Шан-оол—1500 бодала бугу-бүрүп. Салчак Матпаа—2000-пу, Салчак Козла—3000-ну белеткээш. Ол бригада кезингилери 30 тонна сүнген преекстээ, 6 кыштарларда чедирген. Анык хойчулар, комсомолдар Виктор Донал, Сергей Алар, Олар Кара-Тарий, коммунист Баала Давиа олар сүнген белеткееде ажалдап үзүк чок ажалдап, сүнгени каяалдап

турар. Ам 9 сараатты каяалдап.

Мезгил эвезом курган сүнгениң удур-ла хопонип, сарааттап турар. Шүгү аныктары Сараат салчылары Сергей Иимин, Санжыя Кара-оол, Дунчаа Эрес-оол, Габдыла Маады Мекеш-оол, Николай Янчар, Роман Козла, Самбуу Мадрид-оол эки ажалдап туралар. Оларын дуураатта өөрүп четтиргенин шилчир туку ап тура илеректен бис—деп, эвезо удуртукчуу Салчак Кара-оол чугаалады.

СЭКП Тыва обкомунуң бюрорунуң болган республиканың Министрлер Чөвүлелиниң мал чеми белеткээр талазын бис мемеле хемчелер дугайында доктарыны амыралдап боттандылар, анда харым кылдыр сестерингилер кызым ажалдап, бо чылын малга бичиж чөм-сүрүңүп согулаалың тургузуп алыр согулаганы салганнар.

Д. ЕНДАН.

«Т Э Э Л И»: 1595 Т О Н Н А

Мал чеминиң белеткееди Бай-Тайга районуң улучулал турар. Район 3351 тонна сүнген белеткел алган. Илан 63 хуу күөстөнген.

Ийтининиң малынга четир сүнгени белеткээр тавазы-биле эки көргүзүлери «Тээли», «Бай-Таз» совхозтар чедиң алган. Тээлилер 1595 тонна, бай-тачылар—875 тонна сүнгени белеткээш. Ол ажалдагылар чугаа машина-техника-биле эвезо, а хол калдыралар-биле эвезо, ажал ап болур сүнгени черлерде хой кушту-мөкшөөш. Инда ажалдап турар кишилериниң күн-ажылың өки организастаан.

Районда мурнакчы ажылды бригадалар, эвезолар бар. Иланга Иргит Далбайга удуртка эвезо («Бай-Таз» совхоз) 40 тонна сүнген белеткээр плащыл 48 тонна кылдыр алуускен. Ол-а ажыл-агыйга ажалдап турган өөреничилерин бүдүрүгө бригадалы (бригадир М. Мөңгө-Далай)

20 тонна мал чеми белеткээр турган, ону 32 тонна кылдыр боттандырган. «Мурнакчы» колхозта Сергей Кзыл-оолга удуртка эвезо 60 тонна сүнген кылдыр согулаалың. Ол эвезонун кезингилери ам 70 тонна белеткээш, панын ажырган.

Д. БАЛЧЫЙ.

ТООЛАЙЛЫГНЫҢ ШӨЛДЕРИНДЕ

Монгуш-Тайга районунуң бүгү черлеринде—сынарында болган шөлдөргө малга чемин белеткээр бригадалар, эвезо, малчың бурдуз үлүп соруң кирген, бир дөмнөң ажалдап турар. «Малчың» колхозтуң

Тоолайлыг бригадалың чижек кылдыр көргүзөөш.

Тодарадыкчы чылда олар 660 центнер сүнген белеткээр плащыл. Унүш эки өвөс, ынчалза-даа сентябрьның эгелдиге чедир 300 центнер ажык сүнгени белеткел сарааттаан.

Бердинген ажал нормазың үрүгүзү 120 тонна куулаатпа, бүдүргөн үлүсүниң шынары база эки С. Дегтай-оол, Д. Очур, Д. Байлак шыкат өштер хөй.

Тоолайлыгнын малчыныры

Д. ДАСТАН.

Улусчу тудугда

КУШТУ МӨӨЦНЭЭР

Кызыл хоорайның кудумчуларында чыгыш дамчыдыгылазын тудуу чоруну тудуу деп чараан болгай. Чыкка үелен эгелээш бо хүнирге чедир инда элээн ажаллар кылдылар. Улусчу тудуунуң хол ийтининиң икчилигин, СЭКП Кызыл хооромунуң бирги секретары В. Б. Добрымыслов бо чугаа ажылды кылырын дүргөстөрүниң тавазы-биле хуураалды эртингер. Амгы сорулга болза, бо тудугче бүтү кушту мөөцнээрлиг. Ынчангаш ол хуралды кижикчилери чыгыш дамчыдыгылазын тудуу сентябрь 23-ке чедир доозарын дүдүрүпкан.

Апта ажалдар коллективтериниң хуулаалдың бугаар Кызыл-садыгнын, республика прокуратуранын, статистика эргелелиниң, ном үндүр черин болган өскө-даа организастыларын ажалдакчылары бо хүнирге ажалдап эгелээш. Сентябрь 6-да штабтан биеке дыңнатканы-биле алтыга, чыгыш

дамчыдыгылазын салыр дээш казып белеткеең черлерде 350 ажык кижил хоолдарың салып, чыгылап, чамдык черлерин эде казып, белең болганым дугааларыңа дуулажып турарлар.

СЭКП Тыва обкомунуң секретары В. И. Попов даргаалаан өвертигит хуралга база бо айттарың чугаалашкан. Мапаа чыгыш дамчыдыгылазын тудуу эвезо чыгыш хемчээлгит тудуу-монтаж ажалдарын кылган дөмөргө. Ынчалза-даа мык коюшулал ораб-биле хообаштыр бо ажылды харымчылдыг-ундотуу ажалды чедириниң чугаалазын айткан.

Инда тудуу-монтаж ажалдарың кызып турар организастыларын дүдүрүпкүлери эвезелер, четтестер барым анда айтып, машина-техникалың кижил хүрүн исең калдырып, участкаларга хуураалың, чыгыш дамчыдыгылазын шүгүмүрүн дүргө болган бедек шынарды доозарың хоорайнын бүтү коллективтериниң күжүн, дуузаың аныгытырып согулаганы салган.

Бистаң көрп.

ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВ НОВОРОССИЙСКИЖЕ ЧОРУПКАН

СЭКП ТК-ниң Чингиле секретары эш Л. И. Брежнев маа-дыр-хоорай Новороссийскиже сентябрь 6-да чорупкан. Внүкөө аэродромунга эш Л. И. Брежневти эштер В. В. Гришин, А. А. Громыко, Ф. Д. Кузак, К. Т. Малунов, Д. С. Подлянский, М. А. Сулово, П. Н. Демичев, Г. В. Романов, М. С. Соловьев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катухин олар үлдөш.

Үдөөнериниң аразында СЭКП ТК-ниң кезигүнери К. В. Русаков, К. У. Черненко, Н. А. Шеломов, СЭКП ТК-ниң кезигүнерине кандидаттар С. К. Чингиз, В. Ф. Шатунов, хамматы ужуз чүүдү министрлик бирги оралдакчы А. Н. Батрич, СЭКП ТК-ниң херег эргелекчилик бирги оралдакчы М. И. Кувшинов, СЭКП ТК-ниң Чингиле секретарының дуу-заалдакчы А. И. Батлов болгон он-да өскелер турган.

Эш Л. И. Брежнев-биле кады СЭКП ТК-ниң Чингиле секретарының дуулаакчылары Г. Э. Цуканов, А. М. Алексан-дров, В. А. Галкин олар чорупкан.

(СЭТА).

„СОЮЗ“ — „АПОЛЛОН“

УЖУДУУШКУНГА БЕЛЕТКЕЛ

УЖАР ЧУУЛДУН ГЕНЕРАЛ-МАЙОРУ В. А. ШАТАЛОВТҮН СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЗИНГЕ ИНТЕРВЬЮЗУ

«Союз»-«Аполлон» програм-маның бугаар совет-америк талазын космоска кады кы-лыр шенелдиге белеткеле кирип турар совет космонав-тылар экипажтары болган спе-циалистер сентябрь 5-те Хьюс-тоңда (АКШ) ужудушкуну башкарарың тоунуе Мос-квадан ужудуу чорупканнар.

Совет космонавтарының бе-леткелериниң удуручузу ужуз чуулауун генерал-майору В. А. Шаталов бөлүктү удуруп чо-рууэ.

В. А. Шаталов ужудуу чо-руутарының мурунда СЭТА-ның корреспондентизин А. Ро-маиновтун айттарыларыңа харылааш.

— Каттышкан ужудушкун-га белеткел хамчар чоруп ту-ралар, Владимир Александр-ович?

— Чединжикиниң чоруп ту-рар. Совет-америк шенелдиги 1975 чылдын июль айда кыл-дыр дөң билдинир болгай. Амгы уеде эржекот чугаа до-кументацияларын белеткел, тус-тус совет-америк тургуз-уп, оларын шенеп өөрү-биле хол-башкы ажалды хөй нурууун кылган бооп турар.

Ажыл-иш доктарының хууса-лары боттанга түрү, ынчан-гаш келир чылдын каттышкан ужудушкуну кыргың бер-ге байдалында бисин дил-лээшин албаны космонавты-лары доорап-на тыккан бол-ган оларын ховукаан черинге барып уткуп алганын дем-дээр эржек.

— «Союзту» болган «Апол-лонну» экипажтарының бо-зүчлөгү ужуражышыңыңа программаны калдыгыла?

— Совет космонавтылар амер-ик астронавтылар-биле кады «Аполлон» кораблының мак-диге шенелдериң кылдыр, келир чылдын ужудушкунуң программаныңа айт-тылган кады чединжикиниң улам-на мык ажалдап кылдылар.

— Космонавтыларын ангил аыл өөренир хэрэе кадыг бооп турар ирги?

— Багай өвөс чоруп турар. Олар ону америкалар-биле кады ажалдап турар уеде бот-боттарын додуу-биле би-илип аптар кылдыр, ук дыкым илчар өөренип алганы.

— Космонавтыларын кады ужудушкунга белеткели «Союз» кораблыерге ажалда-рыңа белеткелең нагыдагы ирги бо?

— Дика улуг илгал чок. Чуга өскө чүртүгү аргар-гежилин өөренип, үстүңе ду-жаалааным шыкат, андан мык шингиздиң алырынды ме-меле кичээлдерин болган бе-леткелерин кылдыр алаар-дыр.

— «Союз» деп башкар кораблыерин кылдыр леп турар совет-америк кады дуржулга хамчарылагы ужудуш-кунуң панын турар бо?

— Ийе. Ол дуржулга кыл-дырың элээн кай ай мурнуу чарында «Союз» деп башкарылагы кораблыерге космосе салып чүдүр деп турар бис. Оюн ужудушкуну «Союз» «Аполлон» программаның бугаар дуржулга кылдыр турар уеде ажалдакчы системаларын кер кырыңа ажалдап, кылган соода болур.

— «Салют-3» станцияны болган «Союз-14» база «Союз-15» кораблыерин ужудушкунуңың уезинде ам кыл-дыр совет-америк кады ужу-

душкунга хамчаржар тур-маны кылган болуэ?

— Чок, кылбаан чүе. Олар-ның ужудушкунуңыңа про-грамманыңа «Союз» болган «Аполлон» кораблыерин кады ужудушкуну белеткел, чорударыңа дорт хоббашка дуржулгаларын кирбээш. Ын-чалза-даа космоска чаа ужу-душкуну бурдуу-ле кораблыер башкарар болган хондуу-ра-лаа талазы-биле эвезелгиче кос-мос ужудушкунуңа ажал-дуулаң мемеле дуржу-кулганы буга биладитир. Чир-кээ, «Союз-15» кораблыер кер кырыңа дөң хондурган. Ол эрине баштайгы болушкуну-дур. Агаар-бодуустун шары-берге байдалында бисин дил-лээшин албаны космонавты-лары доорап-на тыккан бол-ган оларын ховукаан черинге барып уткуп алганын дем-дээр эржек.

— «Союзту» болган «Апол-лонну» экипажтарының бо-зүчлөгү ужуражышыңыңа программаны калдыгыла?

— Совет космонавтылар амер-ик астронавтылар-биле кады «Аполлон» кораблының мак-диге шенелдериң кылдыр, келир чылдын ужудушкунуң программаныңа айт-тылган кады чединжикиниң улам-на мык ажалдап кылдылар.

— Космонавтыларын ангил аыл өөренир хэрэе кадыг бооп турар ирги?

— Багай өвөс чоруп турар. Олар ону америкалар-биле кады ажалдап турар уеде бот-боттарын додуу-биле би-илип аптар кылдыр, ук дыкым илчар өөренип алганы.

— Космонавтыларын кады ужудушкунга белеткели «Союз» кораблыерге ажалда-рыңа белеткелең нагыдагы ирги бо?

— Дика улуг илгал чок. Чуга өскө чүртүгү аргар-гежилин өөренип, үстүңе ду-жаалааным шыкат, андан мык шингиздиң алырынды ме-меле кичээлдерин болган бе-леткелерин кылдыр алаар-дыр.

— «Союз» деп башкар кораблыерин кылдыр леп турар совет-америк кады дуржулга хамчарылагы ужудуш-кунуң панын турар бо?

— Ийе. Ол дуржулга кыл-дырың элээн кай ай мурнуу чарында «Союз» деп башкарылагы кораблыерге космосе салып чүдүр деп турар бис. Оюн ужудушкуну «Союз» «Аполлон» программаның бугаар дуржулга кылдыр турар уеде ажалдакчы системаларын кер кырыңа ажалдап, кылган соода болур.

Дувуренчиг медээ

ТАРААНЫ МАЛ ДОЙЛАВЫШААН...

Ваажы, Комбужак кынар чорук чорааш. Хараганың Хоуу кедээш, даг көкжарлар-ның бирээсинге үне бергеш, кашпал бажыран өрү Хемчик панаадыңың, ол чарык—Шеле, Теректин, Аддын, Устуну Ишкениерин бодуе чурума-ды, чекчөктерди чагайжыды көжүп олар Ийе, Ишкын суураарың дуралманың шо-луңга тапарыштырып көрүп өрдүм. Хемчик шынааында амырал хайныккан: мал чеми белеткеең кижилер сүнгениң, күзүргүңиң кескен, техника чуурун, өөрүнүп, сарааттан, селестан, зай-нышкылың ажалдаш турар болду. Күсүк чымыштыл иш-тин хаймының магалд көрүп орған, Ийе сурунуа үс-түңде чагай үнгөн көк-сула аразында агарып, карарың көстүр амытанарың өскөрүп кадым. Хараганың-Хову-лаш, Кум-Суун тапарышпаан, Эзелди-Бажы шат уунга кел-геш көрүңгө, иектер болду. Кедегир чагай көк-суулаң

суур чуртакчыларыңның ху-да шөр мала, былаз, молду-галар (ооларың аразында эл-түр-даа бар) «комбайнап» үнгөн турлар.

«Хаймыран чагай мал чемин ажаап алабай турлаш-ла, иңг күзүн малга дойдадып алдыга хараданчыны» деп бодаш, Ийе суруга көн, көдээ Советтин күүсөкүмүң контролыңга келдим. Ол шоо-чылды. Даргаларың сургал-лаан, ол хун кайын тыптыр. Суурун чуртакчылың пенсio-нер Д. Олар ирейге ужуражы бергеш, дөңи-ле көк-сула аразында малга хамчарыштыр харадаап сүрүмүңн, илериңиң чугаалаштым.

— Оо, харыңде! Чылды-на кадыг болдыкчы. Бо чыл казы-халдыгың болган тур-да, тудуу-да мал чеми хара-данчың. Ийтин күш-биле ө-түргөн сууның хорамка көкка ажаап алган болза деп, кижилер болар, сакгың човар чүве-дир. Көдө Совет күүсөкүмүң

даргаан М. Дакрай тараа бол-ган мал чеми култураларың камгаалың күштедир дөң шилтириң хемчелерин алган болза чогуур ийек—деп, ирей чугаалады.

Ажырым ажалы-биле чоруп орған, Хаймыран дааның ады-ны таламыңа келдиң. Инда тарамың-ла, үнүжү хирегиде-да кукургуз чер-чери-биле чалтылган. Бир кодан хой кукургуз аразында одараан чор. Ол болза «Октябрь 30 чылы» колхозтуң кодан хон-дур. Эр-Хавас дургаар хон-гулаң малчың калдырын ма-лы сүнген, тараа шөлдөргө үргүзүп кирип, хаймырап дү-жүтү сазы базып, дойлап ту-рары эвезш өвөс. Баян-Тала көдө Советтин күүсөкүмүң (дар-газы К. Маштак-оол) тарып өстүргөн көдээ ажыл-агый култураларың камгаалың күштедир дугайында СЭКП-нин Дээди Сөвөдиниң Президиумуну Чарлың кукусидир талазы-биле боттүт хемчелер.

ни тары негеттинил турар. Аларга болган мал чеми култураларың камгаалың экинжидер дээш Сут-Хөл, Хөндөгей, Бора-Тайга болган өскө-даа көдээ Советтерин күүсөкүмүң кошкак хемчел-лерин ап турарыңдан тарааны мал чир чорук үргүчүлөш-көсүмүң «Сут-Хөл» совхозтуң Кара-Чира, «Адан-Мадрид» совхозтуң Бора-Тайга суурларын чуртакчыларың хууа малының кеспөөн тараа чирин база үргүчүлөш турар.

Көдө ажыл-агый култураларың дүжүтү чидириг чокка ажаап алыр дөң бүтү уузучу күш-ажылың демчел кылдырган турда, районун чамдык көдээ Советтерин күүсөкүмүң комитеттери ол та-лазы-биле чүте кошкак хем-чег ап турарың! Бо айтыр-га ажыкчы чынар депутаттарың Чоон-Хемчик район Сөвөдиниң күүсөкүмүң хар-рылың маанав арта чок.

М. СЕВЕН.
«Шынын» көрп.

Коммунистер биле комсомолчулар дүжүт ажаалдазының мурнакчылары

ВОЛГОГРАД ОБЛАСТЬ «Светловский» совхозуну тараакчылары күнүсө тараа са-дарының чыл панын ий чар-тык каап ажыр күүсөдир деп шилтирээш. Ол ажалың—областың эң эки ажалың-дарың чирбээш. Тараа кезе-ринге шуудургу болган чога-амчы эдуу-биле ажалдакчы-ның үлгер-чосың коммуни-стер биле комсомолчулар көр-гүзүп турар.

ПОЛИТИКТИГ, ЭКОНОМИКТИГ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНГА УТКУШТУР

Чоокта чаа Кызылга совхозтар ажылчынынга болгаш колхозчуларга «Экономиктиг билгилерини үндешинери» деп курсту өөредир пропагандастерини республика семинары болуп эрткен. Ук семинар үш хүн үргүчүлэн.

ПРОПАГАНДИСТЕРГЕ СӨС Уламчылар бис

Эрткен өөредилге чылында «Тээли» совхозтуң Эр-Хаван сүт-баран фермазыга экономиктиг билгилерини үндешинери өөредир школага 24 дыңнакчылар хаара туттунган турган. Ам бо чылын өөредилгениң ийги чылын уламчылар. Дыңнакчыларның составы аңгы-аңгы. Саанчылар, быза ажаанчылар, мадарчылар дээр оон-даа өскө мергендилеги нижилери бар.

Оларның эрте-билиниң деңгели база аңгы-аңгы. Ындыг болганда оларның-биле, ажылдаары нарын болуп чеген. Өөредип турган темалар дыңнакчы буюрунине билдирер болуру-биле оларны совхозтуң экономикалы, ылгынга ферма-ның аңгы-аңгы-биле холбайштыр турган мен.

Ничээл эгелдериниң мурнунда кайы-бир дыңнакчының экономиктиг темата информацийны чурдары чачыл болган. Аңаа ол кичи республикада, совхозта база фермада аңгы-аңгы талазы-биле кандыг-кандыг чедиишкчилер барын ылап чугаалаар, анализтиг түңкелди бээр. Социалистиг чарыштың найы хире чоруп турарын база чугаалаар.

Зэр-Хаван сүт-баран фермазы бо чылын мурунга сүт садарының чартын чыл планын 178 хуу күөсеткен. Хейнининиң малынга шышаа удуур бижыг чөм-суурну белеттеш-риниң ажылы фермада база багыт эвес чоруп турар. Саан-чылар Чечен Чанзан, Чылбай Нуулар, Ыбра Мандыт болгаш өскелер-даа хей сүттү саап ап туралар.

Чаа өөредилге чылы эгелзери билек, эрткен чыгы өөредилге программасы уламчылар бис.

Фермада партия эге организацийыңың политехнологияны ужуур-утказынче, оң шынарлыгче доктарал мичээниң салып келген. Партия хуралыга ол айтканыгы дыңмап, чедер-четпелерин тодаралып-даа турган.

Экономиктиг билгилериниң үндешинериниң дугайында республика семинарында амыктыг, солун хей чүүлдери билди алдым. Ону пропагандастичи амыктыг аягылаар мен.

Бай-Тайга район.
Х. БИЧЕ-ОЛ.

Сонуургал-биле

Бир чыл дургузунда пропагандастичи амыктыг чедим. Эрткен өөредилге чылында экономиктиг билгилерини үндешинери өөредир школага 21 кичи хаара туттунган турган. Анаа «Өк» совхозтуң машина-трактор мастерская-нын ажылчынынга база механизаторлары удуур-гал-биле өөредилге келгенер.

Кандыг-бир теманы өөредип эрткен, ону амыктыгың чиктериниң даанын сайга-ры турар бис. Кайы-бир кижиге билдирмейн барган

чүүлдери дораан-на тода-радып алыр бис.

Совхозтуң партия комитеди экономиктиг билгилерини үндешинери канчаар өөредип турарымыз доктарал сонуургап келген.

Ам бо республика семинарына киришкен дыка амыктыг хей чүүлдери билди алдым. Республиканын хову-шөл, мал ажил-агый-нын ажылдакчыларына куш-ажылдын төлөвириниң дугайында солун лекцияларын диннап, хейиң билди алдым.

Г. ШАФЕЕВ.

Аныяк-өскөнниң чүткүлү

ЫЖКСМ Кызыл хоорай комитеди амык үеде комсомол өөредилгенин чаа чылында белеткеди күөштердирген.

Аныяктарың политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң кол угаанышымыз болза, марксизм-ленинизмниң үндешинериниң теориясын коммунизм тургузушкунуңуң бөгүтү орулгалары-биле ханы холбоору болуп. СЭКП-нин XXIV съездининиң шийтирлерин амыктыга ботландарың-биле аныяктарың бугу ажыл-көрүнү СЭКП ТБ-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтин ЫЖКСМ-нин XXII съездинге чагаанын удуру-галда ботлоруп турар. Ычанган комсомолчу оодар болгаш амыктыг политиктиг болгаш экономиктиг билгилерге долу-ду-биле хаара туттунар.

Амыктың аныяктарын ийи муң амык хирез өөредилгени ашы-бүрү хевирлеринге өөредир. Оларга кичээлдерин 30 пропагандастер эрттирер.

Пропагандастерини арга-дуржулаган, мергенди узут. Олар шунтузу дээр эртенниг.

Чизээлзөргө, күрүнө банкы-зында амыктуу турар комму-нист И. Терешкин, «Тудук эскертти» комбинаттан комсо-молчу Н. Шапово олар бол-гаш өскелер-даа эки амыктыг пропагандастериниң саңында кирип турар, оларның белет-келди шыраар.

1974-1975 политиктиг өөредилге чылында олар ба-за-ла кызымак ажылдар чүт-кү-биле белеткенип туралар. Ылангыя Культура министр-ствозунан С. Монтш хей чыларда пропагандастичи амыктыга-даа, оваашкан хо-роонге кызымаккы-биле ма-ладип келген. «Коммунист муралдын үндешинери» деп болгуму ол организастаан.

Хоорайның харызаа салбыры-нын аныяк-өскөн ол болгум-ге идеялыгы өөредип келгенер. Ол ишкан экономиктиг өөредилгениң кичээлдерин аңгы-аңгы орулгалары-биле ханы холбайштыр эрттирп тур-ган. Чаа политөөредилге чы-лында четчөлөөшкн ам ишда дозулаган.

М. МАНАРОВА.

Дуза лаар

Пропагандастичи болуп амык-лаанмак бээр ам дөрт чыл четтим. Бо үеңиң дургузунда канган ажил-көрүнүге азыр мергендей бердим деп чугаалап болур мен.

Пропагандастичи кижиниң ажи-ды харысалгалыг болган нарын. Ол хүн бүрүнү амык-ла-рымыдан чыдып келбейн, чаа солунарың доктарал ном-чү, радио дамчыдалгалары-дан ашы-бүрү мездериңиң дыңап турары эржек ому-ла деп болаар мен.

Мези удуруп турганым эконо-миктиг билгилерини үндешинери өөредир школага шунту 18 кичи өөредип тур-ган, олар ам бо чылы соолук-иңиң чылың программанын өөредип эрттер.

Бодум механизатор, чолча-кы мергендилег мен. Эрткен өөредилге чылында суббота саңында 2 шактыг кичээлдер-ни эрттирп турдуус. «Бот-орулга-чырылга», «Социали-стиг чарышты организастаары», «Партияны хүн бүрү ап чо-рудуу турар орулгалары» деп темаларың дыңнакчылар үе-ли. Оларга удуур сонуур-галдым, чүткүлдүүнү көргө-көнер.

Экономиктиг билгилериниң үндешинериниң дыңнакчылар-нын кичээлге, сонуургалы удуур боор-дур. Чүте дээр тем-ле амык-амыктың амыктыг чорут-туңулуан лекцияларын чолчү сонуургалым.

Семинардан билди алган чүүлдери мези пропагандастичи амыктыг удуур дузалыг.

Т. САНДАН.
Өвүр район.

онаашкан ажылдыга база өөредилгениң бедик харысалга-зын көргүзүп келгенер.

Чаа өөредилге чылы эгелзери билек, «Коммунистичи хүн-ажылдык шалыкчылары» деп болгуму өөредир мен. Ам анаа баш бурунгаар белет-келип эгелдим.

Экономиктиг билгилериниң үндешинерини өөредир про-пагандастерини республика семина-ры чурда солун болуп эрткен. Мезээ ол хей билгин берген. «Колхозтарга, совхоз-тарга бот-орулга-чырылга», «Продукцияны бот-үнеси бол-гаш бугурулуунуң амыктыг чорут-ту» деп темаларга номчүч-туңулуан лекцияларын чолчү сонуургалым.

Семинардан билди алган чүүлдери мези пропагандастичи амыктыг удуур дузалыг.

Т. САНДАН.
Өвүр район.

ЧУРУНТАРДА: семинар-ның болуи киржинчилери (устунде). (Адаанда) Наа-Хем районунуң «Бурви» совхозунунун кол экономисти Владимир Сафиулин (сол-гай талазында) биле Би-Хем районунуң «Өк» сов-хозунуң кол инженерини Ген-надий Шафеев оларның пропагандастичи амыктыгың талазы-биле арга-дуржулга солчуп, аразында чугаала-мыш турары.

М. ХЕНЧЕ-НАРАНЫҢ
фотографы.

Белеткенмишаан

Баз-Хем районунуң «Бурви» совхозуна 1969 чылдан эгелеп кол экономист амыктыг келдим. Аныяктар ортузунга организастап чоруткан эконо-миктиг билгилерини үндешинери өөредир школагын пропагандастичи болуп ийи чыл ажылдадым.

Пропагандастичи кижиниң амыктың эң харысалгалыг дээрин харек кырынга бил-дим. Ычанган оон билин ханы база бижык болур ужу-лут.

Аныяктарга экономиктиг бил-гилерин өөредип, лекция, беседаны номчуп тура, «Эко-номиктиг билгилерини үндешинери» деп өөредилге мурун кол ажылгап турдум. Ол ишкан К. Маркстын, В. Ленинниң амыктыгың база хей-биле номчуп, олардан конспекти-лерин кылып, белеткенип тур-дум.

Өөредип турганым тема бу-рузу совхозтуң бөгүтүгү ажыл-агыйы, экономикалы-биле ханы холбайштыр турган.

Чаа өөредилге чылы удавас эгелээр. Ычанган партия организацийыңы бо айтканыг кып кичээлгеңиң салып турар. Анаа белеткеди амыктыгың баш бурунгаар чорудуп эгелеп бис.

В. САФИУЛИН.

Август—куш-ажылчы чедиишкчилер айы

Будурга, тууд болгаш транспорт черлериниң экономистери бо чылдың август айында амыктыг түн-нелдерин үндүрүп алгандар. Чүте дөргө август ай болза, оларның санай турары-биле дырға, өң берге ай бооп турар. Ол айны ишчаар көрүп турары таварыла өскө, чүте дөргө, дыңап дыка хей ажылчылар болгаш спе-циализириг шалыктыг чоруп баарлар. Бо үеде хоорайла-рын дыка хей кижилери көдө ишчилерге дузаладып чорунарлар. Ол-ла үеде совхозтар болгаш колхозтар, белеткечилер болгаш ашы-чөм будурукчулары чей чөк ажылдай турар дээр билдиртир.

Ычанган 1974 чылдың август айы кандыг болуп турарыма ССР-нин Топ Статистика Эргелди бо айт-каныгта шалык сөөкүрели ылап, ишкн харыдым бээр алаар. Ыччалда-даа бо айда бугу ажил-инини чедииш-кинниң болганын амыктыгтан чугаалап болур. Ол дугайың Бүтү-өнүлдөңи социалистиг чарыштын кир-жикчилериниң чедип алган чедиишкчилери чугаалап турар. Ол чарыштын үенде будуругуңуңуң чаа рекорд-тары тургуздуң. Бо чылдың августа Куш-ажылчы Алар орден-биле баштайгы шапкатынын аттары чуртка дыңналган.

Эл И. Брежнев бо чылдың август айда Ленингра-дын «Светлана» каттыжымшынын коллективинге байыраг чагаа чоруткан. Куш-ажылдын будурукчу-лууну бейдер талазы-биле беш чыл плавини хуусаа бетинде күөсеткен дээр электорнуң дөрг-көскөлдөр кылыкчыларына ол байыр чедирп. Оларнын шыла-рангай чедиишкчини төмөлдөз. Беш чыл эгелзидең бээр «Светланга» куш-ажылдыг будурукчулуу 80,2 хуу болдо! «Светлананы» ажылчылары болгаш спе-циализириг кылып турар чүүлдериң дөртүн бир хире кезең тертин шынарды деп дөмдө-биле кылмып үндүрүп турар.

Дар-хумианың «Апатит» комбинатынын ажылчы-ларына болгаш специализиригге август ай база уттундура. Бо айны ортан үенде олар иш Л. И. Брежневтин чуректин ханындан чоруткан байырагы чагааны алганар. СЭКП ТБ-нин Чингине секретары социалистиг хурадынын хуусаа бетинде күөсеткени дээр, дажыктарга байыр чедирген. Ол комбинаттың коллективни беш чылдыг даалганындал амык 1,8 мил-лион тоина апатит концентратын болгаарыңдыг кыл-ган. Ол база 3,3 миллион тоина фосфор чедиишкчилер-нин кылып үндүрерине четир.

Август—тараажыларын хайымышкынның амык-жынын үези. Тараа культураларын алап алдыш-кыныга ылангыя Ростов болгаш Запорожье областар-нын механизаторлары оша шыгалары. Олар техника-ны ажылгаа талазы-биле өң шыларангай мергенди-лин көргүскөнер. Баштай «Московский» совхозтан Н. В. Бочарев, а оң соңида — «Запорожский» сов-хозтан В. М. Воронин ишкн түнелдерин көргүскөн. Ычанган ам И. Бочарев биле В. Воронин олар Со-циалистиг Куш-ажылдыг Мадарчылар, оларның өш-төри өөредип болгаш мадарчылар-биле шапкатыннар.

Эл И. Брежнев «Волга-Дон» совхозтуң бөлүк трактористтеринге байырагы чагааны база чоруткан. Ол ажил-агыйыныг дөргөчү болгаш Волгоград областа турар. СЭКП ТБ-нин Чингине секретары үш ЛТ-75М трактор-биле шыларангай куш-ажылдык чедиишкчин чедип ап —шунта 46 гектарын алдар турган, 103 гектарын бойлазыратканы дээр ол механизаторларга байыр чедир-ген, оларны ишкн дуржулгазы трактористтерини оң-оң мун эволюциянык норма-чыжа» болу бээрине илереткен.

Ол ишчаа-ла ишкн болган-даа. СЭТА-нын ав-густ айда алган почта-чагалары—тараажыларын шыларангай чедиишкчилериниң, оларның эрес-шуду-ру ажил-инини болгаш көрүнүшүн экономия-казын улам бижылгаларына эң узут салышыкыныг биреринге ишкн күөлениң херечелин турар.

Чурттуң тараа шөлдеринден мездөолерин совет кижилер салгы-сеткип ханыкылы-биле уктуу-хулап ап турар. Азербайжан, Украинаны, Днепродзержинск, Донецк, Житомир, Запорожье, Киев, Чернигов, Херсон, Полтава областары күрөңге тараа садар планнарың күөсөдүгүң.

Экономистер август айда ажил-агый чедериниң ылган амыктыгың түнелдерини үндүрүп эгелзөөнер. Ам будуругте черлериниң чектериниң сенбияг про-грамманың күөсөдүн аши ажил-ини алгандар. Ычан-ган сенбиярнын түнели кангы болдуру? Бүтү-өнү-лөдөңи социалистиг чарыштын киржикичелерини канчаар амыктыгың ол хамбарып алаар.

В. БЕЛЛЕВ,
(СЭТА-ның тайылбырлакчысы).

Специалистиң сүмези

ЗООТЕХНИК-СЕЛЕКЦИОНЕРНИҢ РОЛЮ

Сөөгү чылдарда амык-агый бугуру тускай зоотехник-селекционерлерни штатында тууд турар. Маңа зоотехник-селекционерниң ажил-агыйга ролуну дугайын бижиң көрөй.

Зоотехник-селекционер ажи-ды амыктыг чыдып чорударда, болдуп амыктыг тураа амык-агыйының кол угаанышыкыны билди болгаш ол амык-агыйда өстүрүп турар малдын уксал, төөгүтүн, ол малдын ажаалда, чедерилгенини он-агай чүүлдериң, амыктың угаанышыкының, арга-методун эки билди ужурут. Ол ишкан ажил-агыйда амык-агыйды өстүрүп турар будурукчу-лерин ажаалда, чедерилге-лерин кичээлге салып, олар-нын класстыг шынарын клас-тыл сапмаа хылаар, сүктүр угаанышыкының инвестирин сүдүнү өстүрүн тодоралыр, фермалар чоруткан инвестирин орунуга анык хула-жыяларын шийди, дуржула-зыг саңкыларга бижылган бээр орулгалыг. Чаа төртү-түңгнн чаш малларын тускай журналарга чалгастан дем-делеп бижиң, оң ала-нелиң, дөргө делзип, чүтүнүп ма-лыз элтир.

Ай саңында азы 10 хонук-чал турган, контроль саалда-

ны эрттирер. Бо бугу ажил-агый кылып чорударда, зоотехник-селекционер фермада үчүткитерин дөрт дуртур алар.

Эдержилеге салыр буду-рукчулерин коланнарга бижылгаларда, оларнын класстыг шынарын тодорай болгаш коданга кыс малдарыны клас-сын, назы-харын барыдалап бижылгалар алар. Будурукчу-лерге онааштыр кыс малды-нын саңы көүдөлдөп болбас.

Фермалар аразында мал шим-чөөкүнниң зоотехник-селек-ционериниң чедирезин чокка болдурабс. Колданырың клас-сы-биле үезини ол болдупуң кирьягызы-биле чорудар.

Сүктүр болгаш элтир уг-данышыкының беда мал фер-маларында, колданырың за-раалдыга тускай журналарды, бланкыларың додураар.

Ылангыя будурукчу бугааларга ф «№ 1-мол», инвестере бол-ган айы-харын чедирезин чокка болдурабс. ф «№ 2-мол», инвестере болган айы-харын чедирезин чокка болдурабс. ф «№ 3-мол» журналы, бижылгаларын өздөшкөн би-жиңир ф «№ 4-мол» журналы додураар хураалдык.

Ол ишкан беда малды сүктүр бол-гаш элтир-сүктүр уксалын шынып ашкан төдүнү өздөшкөн бижиңир ф «№ 5-

мол» журналы, контроль саалданы ф «№ 6-мол» ак-тылың, инвестирин сүктүр, продуктулуң бижиңир ф «№ 7-мол» журналың фер-маларга ылап-ла додураар. Ол ишкан элтир угданышык-кының коданнарга, фермалар-га ф «№ 1-мол», ф «№ 2-мол», ф «№ 3-мол», ф «№ 4-мол», ф «№ 5-мол», ф «№ 6-мол», ф «№ 7-мол» деп тускай блан-кылары додураар.

Хей талазы-биле тускай зоотехниктиг үчүтүгү фермалары кылар. Ол болза № 9-оң, № 12-оң, № 13-оң, № 16-оң, № 11-оң деп фер-малар-дыр. Оларны малчы-нарың адымын кырынга бү-рүткөзөр.

Чамдык таварында амык-агыйда ажилдай турар селек-ционерлер болгаш удурукчу-лар бо бланкыларын ужу-рудузыг деп көрөй, энда үе-ке кылар болдур чүүлдөр бар. А харек кырында шим додураар кылар чүве болза, бир бугун уксаанын тынпн келген төөгүтүн оон тын ап болур.

Ыетиң ажил-агыйда селек-ционерлер уксалдыгың амыктыг кичээлге салып турар. Ам удавас хей малдын массалыг эдержилеге эгелээр. Ычанган будурукчу кошвар-

Автономнуг республикаларда БАЗА КАТАП

Ишкар-Ола—Волжск—Казань аразың авто-оруун дур-гаар чидир-ноған ишкар база-ла хазыпкылаң. Ийи чыл мурунда хемурин, өрттенген ишкн унары турган черлерде миллион-миллион амык хамдар болган шеттер сай-дорт айыган тургулаар.

Кувярны, Кожанның, Старожилдин арга-маштери ча-далыг орунтан үе-үте километр запала берген чыккылаар. Эрткен чартык чүс чылда Марий Повежджениң арга-маш бойлаа ийи удаа өрт халапка таварышкан болган оон шынык өдүүхтери—ажылар аңаа ийи удаа тылөөкчи бооп үген.

Ылангыя 1972 чылдың кайлашының соонда онза чу-гула хемчелерин алган. Ишкар-Олаңкн ажылчылары бол-гаш алаң-хазыкчылары «Волжско-кавалитая» коллек-тивиниң эгелески саңалыг дөткөз, боттарыңиң дыштарың дүйнөриңд 40 шакты өрттөңгөн ишкн-дешти арыларынга эрттиргенер.

Ийи олурттар машаалар-биле мун-мун гектарга амык маштарын тарып олурткан. Чүте Пеннобод ишкн ажил-агый черинде амыкчылары десик П. Егоршиниң удурутула-зы-биле 5 миллион дес хамды, шыны олуртканың.

В. АЛЕКСЕЕВ,
СЭТА-ның корр.

ИШКАР-ОЛА.

ЧААГАЙ КАТ-ЧИМИС

Сонгу Осетияның хову-шөлдеринде амык-иш кидан түдүк-ыбоккону, гуршани, помидорду ажал алдыр ажил масса-лы-биле эгелээр. Ол автономнуг республиканың көдө-иш-кчери бо чылың чаагай дүрүттү өстүргенер. Чизээ, «Чер-мен» совхозта ССР-нин Дэдэн Советиниң дотулады. Дара Уртаваңкн эволюг гектардан-на 280—300 центнер нога ай-маан ажаап ап турар. Бо чылын Пригород болгаш Киров ра-боннарынын тараачылары ногааларын болгаш кат-чимис-тиң дүрдүдүн ийи катап улгатырған.

Чаа дүктүтүн кат аплаа ногаан конзерва-ляан. Ол продукцияң Уралды, Сибирьниң болгаш Ыраккн Чөөн чүктүң улестүр черлеринге чүдүрүп чоруткан.

Т. ФИМИЦОВ,
СЭТА-ның корр.

ОРДЖОНИКИДЗЕ.

Ийи Компартияның ОГЛУ

САМОЙЛОВА. (Саратов область). (СЭТА-ның корр.).

Болгар Славко Караславов Саратов областан Кривши сүтүрүнү хундуугу хаматыгы болган. Ол дугайында шийтирин көдө Совет күөсүмо хулап алган.

... Славко Караславов Болгарияның Коммунистичи партиясының хүрөөниңге 1924 чылда, фашистичи эргелде соонда коммунистер чактыг амыкче шилчээр турда, кирген. Ол үе каргыс шагалдар испен-сүртүп түрүп бээрге, Караславов Совет Эмгекчиңе чорупкан.

Майна келген, Лутилиев (амгы үеде Киров) лардууна слесарь бооп ол ажилдап кирген. Ол аңаа ВКП (б) кез-жигүүнне кирген. Боллективизация эгелеш соонда, чээрби мун коммунистер-биле кады көдөжө ол үген. Крившинын машина-трактор станциясының партия бо-лдууну секретары бооп амыктай берген. Славко баштайгы колхозчулар-биле кады Саратовка кур чер-рин дүрдүдүн ажаап алган.

Ада-чурттуң Улут дайынынын соонда ол төрөө черинче чата берген. Анаа оон ССР-ге билди алганы социалистиг тургузушкунуңуң дуржулгазы амыктыг болган. Караславов БУР-нуң Курландыга амыктыг турган, сөөүнде республиканың Топ Статистика Эр-гелели баштан турган.

Амгы үеде ол—дыка хей шапкатынын электичиң, фашистге узуу турштуг демиселчи болгаш чаа ам-дырадың тургузучуу, ол—төлөпиг дышталылаа. Болгарияның социалистиг революцияның 30 чылы-нын будуругуна Славко Караславову Самойловону тараачылары оларындыга келерин чалаан.

Ону аңаа өң-не хундуугу буу-биле хулап алган. Ол Балашова, Саратовка, Волгоградка база чорал.

— Бистин улут национал байыралымыс—Болгария-га социалистиг революцияның 30 чылынын будуругуна бодумун ийги төрөө черинге—Совет Эмгекчиңе көр аргалы болганыга кылыгар чөк өөрүп түр мен. Ооп-биле амы-думка бууун буулабас лайралы мөөң чүртүмүнү күтүң улам улгатырып турар—деп, Слав-ко чугаалаан.

● ийги арын. ● 1974 ч. Сентябрь 7

КУЧУЛУГ СОГУТЖУ

КУШ

Сентябрь 8-ге совет улусу болгаш оод Чесектиг Күштерин дыйчылары чыгышча баырамын... Танкистер хуну демдегээр... Бронетанк болгаш механизация шери...

Зым бистин улауусу тудуп эртен болгаш тимел үген... Ала-чуртуу Улуг дайынын чыл демдегелерин өзүн эвс дайны аринаны танкистер...

Сентябрь 8-ге Совет улусу болгаш оод Чесектиг Күштерин дыйчылары чыгышча баырамын... Танкистер хуну демдегээр... Бронетанк болгаш механизация шери...

Сентябрь 8-ге Совет улусу болгаш оод Чесектиг Күштерин дыйчылары чыгышча баырамын... Танкистер хуну демдегээр... Бронетанк болгаш механизация шери...

ДАШТЫКЫ ИНФОРМАЦИЯЛАР
ЧИЛИ УЛУС-БИЛЕ ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫ

Делегейин депшалагит кой-интиги чили улус-биле делегейин эп-сеткил каттыштырылганын делегези демдегел туурал... Чилин демократия харылааны үстүргөн чили чакты кыггыр...

СУВИЯ. (СЭТА). БКП ТК-ның Политбюро кезигинери...

Сувиян -- аларары БКП шүдүрүп болгаш улустун шүдүргү күш-ажылынын, талантынын уре-тунелди боюн турар деп, Б. Белчев айткан...

СССР-ДЕ ГЕЛГЕЛ КИРЖИКЧИЗИ

Чикаго. (СЭТА-нын тускай коор). Чикагога станоктарын делегей делегези айттынган... Ала 25 чурт кирип турар. Станок буюрер фирмаларын национал каттыжышкынын илдегел...

ДИПЛОМАТТЫГ ХАРЫЛЗАА ТУРГУСТУНГАН

БЕРЛИН. (СЭТА). Герман Демократияг Республиканын болгаш Американын Каттышкан Штаттарынын чакаткы ачкы черлери делегейди дипломаттыг харылаа тургустунганын делегези айттынган...

БУРУУШАПКАН

БИРРУТ. (СЭТА). Аден радиозуну дынантканын бугаар азыр, Йемен Улус Демократия Республиканын деликээринде совет шериг баазалары бар деп дынанткан америк бадыткааларын ВУДР-ниң чазанын толээкчиин буруу шапкан...

СОВЕТ МЕДИЦИНА ДУГАЙЫНДА КОЛЛОКВИУМ

ЛИССАБОН. (СЭТА). Совет медицинанын чедишкенин чугалажык коллокквиум Португалиянын наймысалында ажиттынган... Ала Португалиянын төп болган муруну мюжуларын медицина аждакчылары кирип турар...

НЬО-ЙОРК (СЭТА). Нью-Джерси штаттын Ньюарк хоорайына өөк-адымгыл уулар...

ИСПАНИЯ. Барселонада порт деликээринде бир шөл. В. ЗУФОРВУН фотозу. (СЭТА-нын фотохрониказы).

ФЕРМАЛАРГА--МАЛ ЧЕМИНИН КУРЛАВЫРЛАРЫ

Мал чемин белеткээри -- сентябрда хову-шөлдерге дүмүт аман алыр талазын белеткээр... ССР-ның Төп статистика эргеленинч медээзин бугаар алдыга, сентябрь 2-де чурттуу колхоз, совхозтарына белеткээри сизин 45 миллион тонна болган...

БРИГАДАНЫН ТҮННЕЛИ

Узень-Бекташ участкакта Орта Азия -- Топ аразынын газ дамылар шугумунун үшүк аэзонун шери эртен чедишкенин дооздуган. 177 километрге дүртүгү дамыдылга шугуму ажылдалга планнаттынган хуу-саадында бир ай бурунгаар кирген... ШЕВЧЕНКО. (СЭТА-нын коор). Базах ССР.

БАМ—Сибирьни кежилдир ийги орук

Александр Алексеевич Побоижий—транспорт тудуунук Москвада иргенини төлөмөш-инженер институтунун экиспедициянын начальниги. Сибирьни хой демир-оруктарын тудурууга ол киришкен. Оларнын арасында Ташмет—Братск, Улан-Удэ—Научин, Тюмень—Сургут демир-оруктары бар. Оон ууртуп турары экспедициясы сөөгү чылдарда Байкал—Амур демир-орукун ам тудуп эгезин оруунук эртер черин шикчилеп турган.

БАМ-ны тудуун үжө чылдар үезинде тудуу эгезин дие частыры болбоо боор—дед, Александр Алексеевич ПМД-нын корреспондентизиге чугаалау. Шыңарда Усть-Кут—Нижнеангарск арасыныч урчустогунга (Байкал жээк дун барыш таласы) шикчилеп ажалдарын чоруулу турган чүве. Ол ажалдары Ала-Чуртун Удт дайыма эгезинде чедир соксатпай турган. Оон соонда мен БМ-га 1943 чылда, Амурда—Комсомольскден Советская Гаваинага чедир 400 км узун орукту тудуп эгезинде чедир берген мен. Ол эң берге оруктарныч бирээзи турган. Амурдан Тар-одуну чедир урчустокта Сихота-Алининч дагыл чедир турган болгай. Орукту Хунгарин болгаш Туманов хемперини уну-биле дургаар тудуруун шиктирээз чүве. Шыңаларда чалым-каларын дагар хемге кээп үзүр турган. Демир-орук рельстерин хемини ол-бо таласы-биле тудуп эргезе кенин чедир хой кочуртудерин тудар аларган, а мезгал—Фронтуга эргезек чугула турду. Эгезин бодалын келгез, чангыс шын шиктирерини чүзүн алган бис чаларын чачылардын, аштан, хем калдымын оруун алганын ап

турауус. Дайын сөзүндеги чылдарда өскө урчустогун: Абакан—Ташмет—Усть-Кут арасынын (ам Лека станция) тудуун доостугуусу, Шыңарга Сибирьни кежилдир чаз оруктун эгезин чөв болгаш барыш чүже кылды алганысы ол. Ам коо ажал эгезин Байкалдан Амурда—Комсомольскке чедир барык 3200 км узун орукту тудуп эгезин. Бо орук болза Совет эрге-чарыгынын чылдарында туткан Туркестан— Сибирь болган Пенора оруктарындан ийи ажык катан узун орук болгай. — БАМ-ны тудуу экономикагы кандай ажыкты бээр ирги? — Забайкальде, Якутиянын муруну таласында, Иракк Чөөн чүкте бойдуустун кайгамчык уруг куралдарын мөөчнетинген, ошун шиктирэн алырынга чугула рөшдү ол орук ойнары билдиндири. Муруну-Якутту (Чульманда) хем-мур-лаптыг черин ажытка, оон куралдары 40 киллард тонна кире. Амур-лаптыг ам-гы чүктө тыл турар денкел-биле калар болза, ол черини куралдары быстыг чуртууска 60 чыл иштине чедир. Ала-Чуртун байлактыг черинде 1,3 миллиард тонна демир руданы бар. Оон барын таласында,

Удоканда чер алаача хей мес барын база тыпкан. Демир-орук шейлу эртер ол зонада өңүт болгаш ховар металлдар, даг-дугу, тудуу материалдар хей. Арга-ыны-биле ол аажок байлак чер. Оон куралдары 37 миллиард кубометр ажык, алаа чыш ажалдан киллар болгаш целлюлоза-саазын бүүдөрү эгезин каш уугу комплекстерин тудуп болуу. Хем-черге чаз гидроэлектростанцияларын тудар. Оларныч бирээзи — Лека хемде 1470 муң киловатт күштү, оун ам тудуп турар болгай.

Демир-орук Иракк Чөөн чүктүн Фронтунда бээр орукту дыка кымыр. Сибирни кенеш амгы орук быстыг чуртууства эң-не узун база эң хей чүк сөөртүр орук, оон чамдызын БАМ-ны таварты дажылаар алаарга, ажыктын чыгары база калдыр. БАМ-ныч келер үези уугу-оон адмиралы оруктар Якутияге, Магадан областе, Камчаткага болган Чукоткага шейлу бээрин бүүдөрүн бол-дуру мен. — Бөгүн ук орукту тудуу турар черинч баштайгы шикчилерин 85 чыл бурунгар картотраф Николай Волонин кылган дийин турар, оун калчар таймырлардан бооруу? — Шыңарга Шыңарда болгаш Иракк Чөөн чүктө шикпер оруктардын хей орус иженер орумдар күзеп тураан. Ол үздө бөр берге чөве—кык эртер берге дагал, калбак болгаш шапын хемпер турган, шыңарга мөңгө доң черин чедир шикчилөөзин, техниканыч чедшеп турганы база шактыктан турган. Чуртун амгы экономика

Новороссийскиде «пепси-кола» дээр суксун кылып завод ачылган эгезин. Ол бүүдүргө черин СССР биле АНШ-тың арасында садыг дугуржулагымын бүүдүр тудуп тургускан. «Пепси-ко», ИНН» дээр фирм «пепси-колыны» кылып чүүлөү берил турар.

Ол завод чылдын-на 60 миллион шил (бирээзи-ле 330 грами) суусуну кылып үндүрө. ЧУРУНТА: Новороссийскиде «пепси-кола» деп чаз заводтук нити хемпер. Е. ШУЛЕПОВТУН фотозу. (СЭТА-нын фотохроникасы).

КОМИССИЯ ХУРАЛЫ

Литературага болгаш урчу чүгүге Тыва АССР-нин Куруне шаңналдарын таласы-биле республика комиссиянын хуралы болган. Оун ук комиссиянын даргазы Тыва АССР-ниң культура министр М. Хомушку даргадан эрттөгөн. Хуралга Тыва АССР-нин Куруне шаңналдарынч дуга-бында Дүрүмү бүүдүр-республиканыч министрстволарын-дан, организациаларынч болгаш хаматыларынч ком-ссия кирген саналдарын, оларны моон сөзгөр чугаала-жип көөр чурумуну дугайыч чугаалашкан. Тыва АССР-ниң Куруне шаңналдарынч тыпсыр-биле са-галдан болган ам саналдар чечен литератураны, чурал-

дымын, музыканыч чугааларынч болгаш театр урчу чүгү-дүнүч база тус-тус күүселдериң таласы-биле ажыларынч денгизин баш удур чарлап, оларны чугаалашчы, үндөрүнч хой-интинин, чогоадыкчы интеллигентиниң келбик кнүжидегин созунар болгаш ралло, телевидение ламчымыр организациалар. Сентябрьның 25-тен эгезин, хулаан алган ажыларны ком-миссияныч секцияларыга хөр болгаш октябрнын эгезинде оларныч саналдары комиссиянын нити хуралыга чуга-лажарын шиктирээз. Тыва АССР-ниң Куруне шаңналдарынч тыпсыр-биле хол-башкен санал-онал солчушкундарыга-республиканыч ми-нистерстволары, организациалары, нитиелелер, өөөрленде черлери болгаш тус-тус кнжиклер илелкелер киржип и-еттирин турар.

СИБИРЬДЕ ЧУВАШ ХОР

Иркутск областың Зима районунда Но-во-Летники суурун чурттанчылары «Эм-ра» деп чуваш хорга ынак. Хорунч адын орус дылче очулдураар «Ивушка», а ты-валарга «Талчыгар» дээр. Оон артистери —фирманыч малчылар, механикаторлар, башкылар, нээрэ туудуужулар. Бөгүнүч хорну организациастан улустар болза Чувашия чурттуг кнжилер. Олар эки амгылар дилеп, шаңда Сибирде Ола хемини эринге суруну тургускан. Амгы үедө Ново-Летники суурда улуг сөхкөз бар. Хорну Любовь Федорова Ночанова удур-туп турар. Ол—суурда нээрэ клуб эргелек-

чизи «Россия—Бистин Терзэн чуртуус» деп область монокуруунга киришкеш, «Эм-ра» хор бирги чергенч дилчөм-биле шаң-наткан. Оларнын нээрэ чараш костюмдерин эрги шагын кнжилеринч чурзан майктарын болгаш чурктарын барымадалап кылган. Сибирде суурда чурттан турар чуваштар чүваш ырларын болгаш танчыларын сал-галдан салгалче дамчыг берил турар. ЧУРУНТА: чуваш хор Сибир хемини эринде. З. БРЮХАНЕНКОНУН фотозу. (СЭТА-нын фотохроникасы).

ДЫШАНЫР ХУННЕРДЕ

Сентябрь 7-де дыштанлыгынч болгаш культураныч дарыгына шүгү аттракциондар ажаллаар. Ноганга тегээр «Кызыл-60 чылда» деп лекция 18 шахта эгезээр. Лекция соонда шиктиреринч болгаш шиктиреринч урчу коллективнинч концерт болуу. Воскресенье-де партия шан-налы эгези барышда маргала-даа 10 шахта эгезээр. Дыштаныр хун итавы.

ТЕЛЕ-ВИДЕНИЕ

СЕНТЯБРЬ 7-ДЕ МОСКВАДАН
12.00—Дамчылгалар про-граммасы
12.05—Медүзлөр
12.10—Өңүт телекөрүзү.
Мультифильм програм-масы, Болгария.
12.45—«Кадмыкы» Эртең пер-терделегилер программа.
13.15—Өңүт телекөрүзү.
«Советтер чуртунуң төд-дери». «Бистин чаз назы-мыстыгы эртен» деп до-кументалдыг телефильм. Шан-налы баштайгы көргүзү.
Чогоалы П. Бодунун эге созу-биле
14.10—Өңүт телекөрүзү.
«Амгылар арасында»
15.10—Өңүт телекөрүзү.
Москваның ошкет тез-триниң сезонунуң ажы-лыкы.
15.40—«Эртең—Бөгүн»
16.10—Маргарита Николава (Волгария) урчу тур.
16.35—Өңүт телекөрүзү.
«Далай дугунде акалани-тар». Урчу-чел филми.
КЫЗЫЛДАН
15.00—«Деген байдалымч дугайында дому таймыр»
18.15—Уруларга Мультифильм.
18.25—«Тываның недельме» Информастык программа.
МОСКВАДАН
18.40—Өңүт телекөрүзү.
Болгар Улус Республи-каныч телевидение програм-масы. Улустун ир бол-ган танып аныкчаларын-ниң болгаш «сирлада ар-ткештиреш» хонтерти.
«Узуралмышкы» деп урчу-чел телефильмич баштайгы көргүзү.
20.55—Өңүт телекөрүзү.
Чик атлетикага дегелер чемпионнары.
21.25—«Челен чогоаларынч экраныдалганы» «Бистин хоорандан оол» Урчу-чел филми.
22.30—23.00—Чансар
23.00—23.30—«Уч». Информастык программа.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 7-ДЕ
«НАНЬРАЛ»: «Согу флоттук огу» 9.45, 11.35, «Агай ажал херектер» 13.25, 15.20, 17.15, 19.10, 21.05 шахтарда.
«ПИОНЕР»: «Вита» Мага болган далааныч чалга шенирине дугайында 10.00, 11.34, 13.00, 14.30, «Демир чажырт-тыгы» (1-инг. 2-инг. сервалыры) 16.05, 18.40, 21.15 шахтарда.
«КААХЕМ»: «Эртенг кыс» 15.00, «Анжакма» англел-дин баштыгы 16.50, 18.40, 20.30 шахтарда.
«ВОСТОК»: «Имиртинде орус» 16.40, 18.30, 20.00 шахтарда.

Изылда № 35 ортумак профтехуучиле ажыга чо-лаачылары, кинемеханиги, техниканы, бүүдүргө өөр-дигезин мастерттерин, экс-каваторшиктерин, автотранс-порттерин, чазанычларын база экскаватор болгаш авто-дело таласы-биле башкылары-ның албан-думаалыгын ин-женерлерин хулаан ап турар. ДИРЕКЦИЯ.

Тыва АССР-ниң Куруне шаңналдарынч таласы-биле комиссияда

1972, 1973, 1974 чыл-дарда Тыва АССР-ниң Куруне шаңналдарынч тыпсыр дугайында санал-дарын хулаан алары 1974 чылдың сентябрь 20-де доостурун литературада болгаш урчу чүгүге Тыва АССР-ниң Куруне шаңналдарынч таласы-биле комиссия республи-

каныч бүү чогоадыкчы коллективтеринче, органи-зацияларга болгаш ха-матыларга дыкнадып тур. Литературада болгаш урчу чүгүге Тыва АССР-ниң Куруне шаңналдары-ныч дугайында Дүрүмө дүүштүр шаңналар тып-сыры-биле парламага

үнсен ийикте делгелелер, күүселдир аргазы-биле көөрүкүлөргө болгаш дыкнакчыларга суралды апарган чечен чогоалды бүү жанларынның, чу-руда урчу чүгүлүкүң бол-гаш музыканыч чогоал-дарын, а ол шыкши те-атрга база Тываның ку-

руне филармонияныч артист болгаш режиссер ажыларын, тус-тус ажылдакчыларнынч база коллективтериниң күүлелдерин саналдан болду. Комиссияныч чугаала-жыры-биле хулаан алган ажыларынч болгаш оларнын авторларынч далакызыч сентябрь 25-ке чедир солуннар болгаш радио, телевидение дам-чыштыр чарлаар.

Бай-Тагга районунч деген-дектине язы-бүрү сарыларынч эртин эмнелерге ажыл-дан турар аржан сулар хой. Оларныч коо-колдеринче Шыңарды, Шыңар, Дугут-Хем, Бел аржанары хамаар-гы, бо аржанарга чоо шапалан тура эмнелер, дыш-танга келген. Шаңгы Шы-вал аржаны чүгө раллоа эвес, Тывада, харын-лаа рес-публикадан дыкхар сурал-жык берген.

Меди баштыг тайгаларын, бейза дагал барында онза чаран болду чурумалдыг, арыч баштыг агарың тайга эгез бегелин чедир турар бо аржан дыштангычларынч ийиак чери анааран. Мацаа келген кнжилер чүгө эмнелер дыштаныр эвес, хемпер, да-галжы, солтуустеп, балыктып, катпай, тооруктун уч черин онза чагай чурумаларын ма-тадан көрдөр.

Оң-базына майгынар, язы-бүрү маржаныч чик маши-налары, мотоциклдер орнула-шты додуур туратпага, ук черин кыс-кыс бөлдү чүрү, малды ати көре бээр.

Шыңгыл кыска дыштаныр турдуусу. Шыңа Красноярск крайдан, Кемерово, Ново-сибирск областтардан, Хакасия-дан, Тыванын райондарынч ол-он-он дыштаныкчылар келген. Дыштаныкчылар тоо ала-да, агул эгезинде эң-не хой шөп. Шаңгыга 2 муңдан 3 муң чедир дыштаныкчылар харын угаа дыштанып тур-галар. Оларныч арасында калдыр-лаа мергендилдин кнжилер бар. Бүүдүн ол-булазы-биле кээп туралар бери бар.

Мацаа эмнелери-биле, дыш-тангы-биле келгендериниң ук мезинин калды кнжи. Шыңгы аржананын ат-су-раа алгыч турар аларган. Шыңалда-лаа амаз дыштаныр кнжилерге таарымча коо чамдык чүүдөриниң мыл бары комданчыг.

ШИВИЛИГ АРЖАНЫ: чамдык бодалдарывыс

Аржаанда эчки хайгаралы, оон сүзүн чек. Келген кнжилер амаз хайы хамалан чок, шак, мында барымадалавай, боттарынынч туралааны-биле кирип турар. Сезон үзелде эчки хайгаралынч уургулары, аржаны кирип, тураларыч чогуур сүзүн берип, таар-жы-таарышпанын сүзүлөп бөр болза чедир ажыктыг. Амаз эчки тургулары берге-даа болза, аржаны калчар эмнелеринч дугайында эчки сүзүн бижеш азыл турза кандыг деп? Ол шыкши хөкү-антында таласы-биле чүүдө-лөргө хамараштыр, аржанын керерийи турар.

Аржаан дегенээриниң сан-наларынч байламы тергип ба-гар. Аржаны унуң дургаар, майгылар арасында бери бу-дун болган бүүдүрү шак са-валлар, консерва далаалар, боктар оваларын бергелде чыккылар. Оларны амтан-гычыларынч күжү-биле аш-тай, ашталарын чүе органи-зациялаштыр? Бок тегер чөспөр бээ чок. Чамдык кнжилер ар-жаны бажыр казар, ботталды-рып, харын-лаа амаз-келди бе-лин чүй бөлдөр. Ийиылар-биле шыңгы чугаалажып, чо-гуур хемчин алары чугула деп бодар бис.

Аржаанда келген улустарда машина-техника хой чүве бол-ганда, райкудосмонун аштык херектер кнжилеринч автотек-стир техникумун амаз чөв чок чорумуа хулаанында га-мал чураткылы, тускай дем-дестерден тургузары таарым-чалыг.

Аржаанда тускай садыг бар. Көчөр кинону үндүрүп турар. Ийиында-лаа оларнын ажылы чөртүр негелдегет четес.

Дыштаныкчылар ортузуна культура-массалыг ажыларынч күлөп план бүүдүр чорула-рыч, помарины, солту-сеткүү-дери садыгдарынч организаци-аларынч дыштаныкчылар күзеп тургыны бол.

Ат, тоорук эбек. Ийиыла-жок алаа келген улус бойду-туг байдал кн-хайра чок үрөң, тичелдеп турар. Пон-деринч бүүдүлериң сугар, кат-чымыктыг сүзүн үрелес, чазо бээр чоруктар бар. Ийиылар аржаны чогуулаа кезип, эрга-артыгынч байлаан төтө-дөп туралар. Ортакы ар-жаны бажыга турган улуг чоо димты баштай дыштанып келгенеринч бирээзи мо-тортук херге-биле ужу-руп, доорбаштып, машина чүдүрүп дагыш чөвү бар-галын чүзүп-биле тайбарып-талар.

Районунч кнжик ажил-оюгу чери болган бойдуз камгала-лыныч нитиелери аржан чо-руу бойдуз-байлаан камгалай, хайгараларынче күчөөргө салбай турарынч түшпел-ло-дур. Бо аржан Бай-Тагга районунч дегенээринде турар бол-

ганда, оун маантыг медицина элден черлеринч кнжөөргөйне-те ваган турар үе келген.

Бо четестеринч дугайында мурунку чылдарда шугула-деп тургулаан чүве. Ийиыла-даа ол шугу чүдөлөрүнч район организациалары, мала-гы амаз ажил-оюгу чери-даа түнүкч улуурбери келген элден.

Дыштаныкчылар хой келер үе эрте-даа келер чамын ма-цаа улус катпай келер-де бол-гай. Шывилиг аржанынче кн-жөөргөн сүзүрү, аржанын бээр орукту сетеп кылары болгаш өскө-даа ажалдарынч эмнелери-биле боттук хемген-дерин аларын шиктирээрин күзөтүр.

Дыштаныкчыларынч далаан бүүдүр бижирин:

Н. СЕДИП-ООЛ,
Т. МАСКЫР-ООЛ,
М. ДАМДЫН-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫЧ АДРЕЗИ: Шыкыс 667 000

Бизам. Шегинген-Кривтенко күдүчүзү, бажын № 3 ТЕЛЕФОНАРИ, Редакторуз 21-63, редакторун оралакчыларымыс 35-24, пропаганда кызматыны 23-54, харымсагалыч сөөгөтөрүмүс 23-35, партийга амчылар кызматыны 37-13, культура калгезиниң 23-54, келде ажил-4-ий кызматын 21-47, үзөгүр кызматын 22-64, чага кызматын 41-27, информация база совет чүртүгү кызматын 20-60, бухгалтерияны 31-75, корректурамыс 27-41. Солтун келбей барганга 32-75 телефоны болдуар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР